

τες τὴν ὑπεροχὴν αὐτῶν διὰ ταχυτάτης πορείας, διὰ σκιρτημάτων φαιδρῶν καὶ παιδαριωδῶν παιγνίων. Αἶφνης ἀναπηδῶσι μετὰ φυσήματος· εἶτα περῶσιν διὰ τῆς τρύπης τοῦ σκάφους ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην πλευρὰν αὐτοῦ· ἄλλοτε δὲ ὑπολείπονται μικρὸν, ὥς εἰ θέλοντες νὰ δοκιμάσωσι τὴν δυνάμιν των καὶ πάντοτε εὐρίσκονται πρὸ τῆς ἀφριζούσης πλώρας.

Οἱ δελφῖνες τοῦ εὐβοϊκοῦ κόλπου, τὰ μάλιστα εὐχαριστημένοι ἐκ τῆς φαιδρίας καὶ ἡρέμου κατοικίας αὐτῶν, οὐδέποτε ἐγκαταλείπουσιν αὐτήν. Διὰ τοῦτο ἐγκατέλιπον ἄθροοι τὴν Πάραλον ἕμᾳ ἐφάνη ὁ Καφηρεὺς καὶ ἐπανεῆλθον εἰς τὰ ἴδια.

Ἐκοιμήθη καὶ ὅτ' ἐξύπνησα εὐρισκόμενῃ ἐν τῷ λιμένι τούτῳ.

Ἀποκαλύπτομαι ἐν μέσῳ κανονοβολισμῶν καὶ σαλπισμάτων ἵνα χαιρέτισω τὴν γλαυκὴν σημαίαν, ἀνκρτωμένην εἰς τὸν ἰσθμὸν, καὶ ἀποχαιρέτισω τὴν καλὴν καὶ προσφιλεῖ μοι **Πάραλον**.

Κ. Παπαμιχαλόπουλος

ΜΑΤΘΙΑΝΗ ΣΕΡΑΟΥ

ΣΚΙΑΓΡΑΦΙΑ *

Ἐτυχέ ποτε, κύριοι, ν' ἀκούσητε λέξιν τινὰ νέαν ἴσως δι' ὑμᾶς, ἀλλ' ἥτις ἔσχε τὴν δυνάμιν νὰ ἐπισύρῃ τὴν προσοχὴν σας ; καὶ ἡ λέξις αὕτη νὰ ἐπανερχηται ἀκουσίως πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν σας, εἰς ἐκάστην σελίδα τοῦ βιβλίου ἢ τῆς ἐφημερίδος ἣν ἀναγινώσκετε ; νὰ σας πλήττῃ τὴν ἀκοὴν εἰς ἐκάστην φράσιν ἣν ἀκούετε ; Καὶ νὰ ἐκπλήττεσθε διότι — ἐνῶ ἡ λέξις αὕτη ἐκφράζει τι κοινὸν — δὲν τὴν ἠκούσατε ποτέ ; Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ ἐπὶ τῶν προσώπων. Φυσιογνωμία τις, ἥτις διήλθε πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν σας χιλιάκις, χωρὶς ἐν καὶν βλέμμα ὑμῶν νὰ ἐπισύρῃ, νὰ ἐπιφαίνηται ἐν στιγμῇ τινι, καθ' ἣν ἡ ψυχὴ σας εἶνε ψυχολογικῶς ἀριστα διατεθειμένη νὰ τὴν δεχθῇ καὶ τὴν συγκρατήσῃ, καὶ ἕκτοτε ἡ φυσιογνωμία αὕτη — ἐν τε τῷ περιπάτῳ, ἐν τῷ θεάτρῳ, ἐν συνκυλίᾳ τινι — σας πολιορκεῖ ἐπιμόνως, εὐρισκομένη πάντοτε πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν σας προκλητικῇ, ὥς θέλουσα νὰ τὴν ἰδῇτε. Πρότερον ἴσως διήρχετο πλησίον ὑμῶν — τίς οἶδε ! — συχνότερα . . . ἀλλὰ δὲν εἶχεν ἔτι κινήσει τὸ ἐνδιεφέρον σας ζωηρῶς . . . Διὰτί ;

Ἴδού τὸ ἀνεξήγητον.

Πρὸ ὀλίγων ἔτι ἡμερῶν τὸ ὄνομα τῆς συγγραφῆς — περὶ ἧς ἐπιχειρῶ

* Ἀνεγνώσθη κατὰ Φεβρουάριον ἐν τῷ Σολλόγῳ.

ἀπόψε νὰ σὰς εἶπω ὀλίγιστα — ἦτο ἐν Ἀθήναις γνωστὸν εἰς τινὰς μόνον ἐκ τῶν φίλων μου, μεθ' ὧν κατὰ τὰς ὥρας τῆς διδασκαλικῆς ἀνεξερτησίαις μου πολλάκις εὐαρεστοῦμαι νὰ λαλῶ περὶ τῆς συντρόφου τῶν παιδικῶν μου χρόνων. Καὶ ἰδοὺ — ὡς ἐξ ἐφόδου — ἡ Φιλολογικὴ Ἐπιθεώρησις, παρέσχε τοῖς ἀναγνώσταις αὐτῆς τερπνὸν Ἑλληνικὸν διήγημα, οὗτινος ἡγεῖται τὸ ὄνομα τῆς τέως ἀγνώστου Ἑλληνίδος, τὸ δὲ Μὴ Χάνεσαι, ἐν δυοῖ κατὰ συνέχειαν φίλοις, καταχωρίζει ἀνταπόκρισιν ἐκ Bari τῆς Ἰταλίας, περὶ τῆς Ματθίλδης Σεράου.

Τὸ ὄνομα διεδόθη διὰ καταπληκτικῆς ταχύτητος, καὶ πάντες ἐρωτῶσι περὶ τῆς νεαρᾶς συγγραφέως, διότι ἡ τε ἀνταπόκρισις τοῦ Μὴ Χάνεσαι καὶ τὸ διήγημα τῆς Ἐπιθεωρήσεως ἐξήγειραν τὴν κοινὴν περιέργειαν χωρὶς νὰ τὴν ἱκανοποιήσωσιν. Ἴσως εἶμαι κακεντρεχὴς, ἀλλὰ, διὰ νὰ εἶπω τὴν ἀλήθειαν, δὲν δυσχεροῦμαι διότι ἡ περιέργεια δὲν ἱκανοποιήθη. Πρὸ πολλοῦ μ' ἐβαυκάλιζεν ἡ ἰδέα ὅτι ἐγὼ, ξένος τὴν καταγωγὴν, ὅσον καὶ ἂν ἦμαι Ἑλλην τὴν καρδίαν, ἐγὼ πρῶτος θὰ ἀναγγείλω ὑμῖν, ὅτι ἐν Ἰταλικῷ κήπῳ ἀνθεῖ Ἑλληνικὸν ἄνθος. Ἐπόθουν πρῶτος ἐγὼ νὰ σὰς ἀποκαλύψω τὸ εὐχάριστον τοῦτο γεγονός.

Λυπούμενος ὀλίγον διότι ἄλλοι μὲ προέλαβον ἐν μέρει, χαίρω οὐχ ἥττον δυνάμενος νὰ σὰς εἶπω περισσότερα, ὡς γνωρίζων ἐκ τοῦ ἐγγύς τὴν Σεράου, καὶ τυγχάνων ἐκ τῶν στενοτέρων αὐτῆς φίλων. Δὲν ἐπικαλοῦμαι τὴν συγγνώμην σας ἐάν, καίτοι εἶχον ὑποσχεθῇ νὰ πραγματευθῶ περὶ τῶν συγχρόνων ἐν Ἰταλίᾳ ποιητῶν τῆς πραγματικῆς λεγομένης σχολῆς, μετὰ ἄλλῳ αἵφνης θέμα. Διὰ τῆς μεταβολῆς ταύτης, διττῶς σὰς εὐχαριστῶ· θὰ γνωρίσητε πιθανῶς κάλλιον τὴν Σεράου, καὶ θ' ἀποθαυμάσητε περισσότερον τὸν Καρδούτση καὶ Στεκκέτη, ἀφοῦ ἀντ' ἐμοῦ θὰ σὰς ὁμιλήσῃ περὶ αὐτῶν εὐγλωττότερον ὁ φίλος μου Χαράλαμπος Ἀννινός.

Δὲν θὰ ἦτο ἴσως ἄσκοπον νὰ ἐξετάσῃ τις διατί τὸ πνεῦμα τῶν Ἑλληνίδων εὐκολώτερον ἀναπτύσσεται ὑπὸ τὸν οὐρανὸν τῆς Ἰταλίας ἢ ἐν τῇ πατρίδι αὐτῶν χώρα. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τὴν Ἰταλικὴν φιλολογίαν πλουτίζουν τὰ συγγράμματα τῶν Ἑλληνίδων Ἀγγελικῆς Πάλλης, Κομήσσης Ἀλβάνια, Δώρας Ἰστριάδος, Ματθίλδης Σεράου. Ὅσας αἱ συγγραφεῖς αὗται γράψωσιν ἐν ἄλλῃ γλώσσῃ, ἐκτὸς τῆς Ἰταλικῆς, καθίστανται ἥσσονες ἑαυτῶν. Δὲν ὁμιλῶ περὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι γεννηθέντων συγγραφέων, τοῦ Φοσκόλου καὶ τοῦ Μουστοξύδη, τοῦ Τριανταφύλλου, τοῦ Ἰουλίου Τυπάλδου, τοῦ Ζαμπελίου, τὴν ὁποίαν τὰ ἔργα τιμῶσι τὴν Ἰταλικὴν φιλολογίαν. Πολλάκις ἐξήτασα τὸ ζήτημα τοῦτο, καὶ τὴν λύσιν αὐτοῦ ἀνεῦρον ἐν τῇ ἀβεβαίᾳ ἔτι καὶ μεταβατικῇ καταστάσει τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἥτις ἴσως ἀδυνατεῖ νὰ ἐκφράσῃ ἀκριβῶς καὶ ἐν πάσῃ αὐτῶν τῇ ἀποκαλύψει τὰς ἰδέας καὶ τὰ αἰσθήματα συγγραφέως, μάλιστα

ὅτε ὁ συγγραφεὺς δὲν γράφει ἱστορίαν ἢ πρακτικὴν τινὰ ἐπιστήμην, ἀλλὰ ἀφηρημένας ιδέας καὶ αἰσθήματα.

Ὁ συνδυασμὸς ὁμῶς τῆς Ἑλληνικῆς ιδέας — λεπτῆς καὶ καλαισθήτου — μετὰ γλώσσης πλουσιωτάτης, ὥς ἡ Ἰταλική, ἣτις πρὸ μακροῦ συμπαγιωθείσα εἶνε ἱκανὴ ν' ἀποτυπώσῃ τὰς λεπτοτάτας ἀποχρώσεις τῆς μᾶλλον ἀφηρημένης ιδέας, ὁ συνδυασμὸς οὗτος, βεβαίως θὰ παράγῃ πάντοτε ἐὰν ὄχι ἀριστουργήματα ἀλλ' ἔργα τοῦλάχιστον, ἅτινα δύνανται ν' ἀποκλύψωσι τὸν συγγραφεὰ ἐν πάσῃ τῇ νοητικῇ του δυνάμει, χωρὶς ἢ φράσις νὰ τὸν στενοχωρῇ καὶ νὰ περικορφώσῃ τὴν ιδέαν του.

Ἄλλ' οὐ τοῦ παρόντος αἱ σκέψεις αὗται. Πρόκειται νὰ σᾶς γνωρίσω τὴν Ματθίλδην Σεράου, καὶ προτιμῶ, ἀντὶ πάσης ἐμῆς κριτικῆς μελέτης, ἣτις θὰ μὲ ἀπεδείκνυσεν ἴσως μᾶλλον τοῦ δέοντος ἐνθουσιώδη, — διότι πρῶτος ἴσως ἐγὼ ἐξώθησα τὴν Σεράου εἰς φιλολογικὸν ἀγῶνα, — νὰ τὴν κρίνητε ὑμεῖς αὐτοὶ ἐκ τῶν ἰδίων συγγραμμάτων της. Ἐπιτρέψατέ μοι μόνον νὰ σᾶς εἶπω ὀλίγα περὶ τοῦ βίου, καὶ ἰδίᾳ περὶ τοῦ χαρακτῆρος της.

Ὁ φίλος κ. Φ. Παρασκευαΐδης, ὅστις τὴν ἐσπέραν τζύτην κατέχει τὴν ἐδραν τοῦ Προέδρου, εἶδε τὴν Ματθίλδην γεννωμένην ἐν Πάτραις τῷ 1856, ὅτε ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτῆς, Φραγκίσκου Σεράου, ἐχειροχωγεῖτο εἰς τὰ μυστήρια τῆς γλώσσης τοῦ Δάντου. Ὁ Φραγκίσκος Σεράου ἦτο ἐκ τῶν πατριωτῶν ἐκείνων, εἰς οὓς, ἀποστρεφόμενους τὸν βερὺν ζυγὸν τῶν Βουρβόνων καὶ φεύγοντας τὴν ταλαιπωρουμένην Ἰταλίαν, ἡ Ἑλλάς ἤνοιξεν ἐγκαρδίως τὴν μητρικὴν της ἀγκάλην. Ἐνυμφεύθη ἐν Πάτραις τὴν λογίαν δεσποινίδα Παυλίαν Μπορέλη, ἣτις, κατὰ τὸ 1853, ἐδημοσίευσεν ὑπὸ τὸν τίτλον

Πρωτῆς δρόσου σταγόνας δύο

κομψὸν τομίδιον γραφὲν μετὰ πολλοῦ αἰσθήματος καὶ ἀνθηρᾶς γλώσσης, ἣν τινὰ ἀποθαυμάζει τις ἀναλογιζόμενος τὴν ἡλικίαν τῆς συγγραφέως καὶ τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν ἐγράφετο.

.

Ὅτε, ἐπερχομένου τοῦ 1860, ἡ Ἰταλία ἠγείρετο ὑπὸ τῆς φωνῆς τῆς ἐλευθερίας, προκηρυσσομένης ἀπὸ τῶν Ἀλπεων μέχρι τοῦ Αἰλιβαίου ὑπὸ τοῦ Γαριβάλδη καὶ τῶν χιλλῶν του, ὁ Φραγκίσκος Σεράος ἐπέστρεψεν εἰς Νεάπολιν ὁδηγῶν τὴν σύζυγόν καὶ τὴν τετρακέτιδαν Ματθίλδην, καὶ ἀποκομίζων ἀπείρους ἀναμνήσεις τῆς ξενισάσης αὐτὸν Ἑλλάδος, ἃς ἐγκατέσπειρε μετὰ στοργῆς καὶ εὐγνωμοσύνης ἐν ταῖς στήλαις τῆς ἐγκρίτου νεαπολιτανικῆς ἐφημερίδος *Pungolo*, ἥς ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὑπῆρξεν εἰς τῶν δραστηριωτέρων συντακτῶν.

Πλούσιοι μὲν τὴν καρδίαν καὶ τὸν νοῦν οἱ νεαροὶ σύζυγοι, δὲν ἦσαν ἐπίσης πλούσιοι κατὰ τὴν πρακτικωτέραν καὶ κοινωνικωτέραν τῆς λέξεως

ἐννοίαν, καὶ, ἵνα ἐπαρκέσωσιν εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ βίου, καὶ εἰς τὰ τῆς ἀνατροφῆς τῆς θυγατρὸς των ἔξοδα, ἠναγκάζοντο, ὁ μὲν πατήρ νὰ γράφῃ εἰς περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας — τοῦθ' ὅπερ, ὡς ἐν Ἑλλάδι, δὲν παρέχει δυστυχῶς μεγάλα ὀφέλη εἰς τοὺς συγγραφεῖς, — ἡ δὲ κ. Σεράου νὰ παραδίδῃ μαθήματα τῆς Γαλλικῆς καὶ Ἀγγλικῆς γλώσσης εἰς τὸ Παρθενάγωγεῖον καὶ τὰς εὐγενεῖς νεάνιδας τῆς Ναυπόλεως. Συγχρόνως ἔγραψε καὶ τινὰ δράματα ἰταλιστὶ, ἅτινα, παρυσταθέντα ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ θεάτρου τῶν Fiorentini, ἐξέπληξαν τοὺς ἀκροατὰς διὰ τὴν γλαφυρότητα καὶ τὴν ἀκρίβειαν τῆς γλώσσης, καίτοι ὑπὸ ξένης γεγραμμένα.

Παρὰ τῆς μητρὸς λοιπὸν ἡ μικρὰ Ματθίλδῃ ἤκουσε τὰ πρῶτα μαθήματα, καὶ ἐξέμαθε τὴν γαλλικὴν καὶ τὴν ἀγγλικὴν γλῶσσαν. Ἡ οἰκία τῆς κ. Σεράου ἦτο τὸ ἐντευκτήριον πάντων τῶν ἐρχομένων τῶν γραμμάτων καὶ τῆς Ἑλλάδος. Εἶνε περιττὸν νὰ εἶπω ὅτι, μόλις ἐξελθὼν τοῦ ἐκπαιδευτηρίου, προσεπάθησα παντὶ σθένει νὰ εἰσχωρῶ καὶ γὰρ παρὰ τῇ λογικῇ ταύτῃ Ἑλληνίδι, ἥτις ἐπόθει νὰ περιστοιχίζηται ὑπὸ φιλομαθῶν ἀνδρῶν, εἰς οὓς διὰ ποιητικῆς καὶ αἰμίλης λαλιᾶς ἐνέπνευε τὸ σέβας καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν ἐνδοξὸν πατρίδα τῆς, ἥτις ἦτο πεφιλημένον θέμα παντὸς αὐτῆς λόγου, τὸ ἐλαττήριον πάσης τῆς ἀγάπης τῆς.

Πάντες δὲ οἱ ἀγαπῶντες τὴν Ἑλλάδα, ἠκροῶντο θρησκευτικῶς μετ' ἑμοῦ, ἀγενεῖου τότε νεανίου, τῆς κυρίως Σεράου ἀφηγουμένης μετὰ νεανικοῦ ἐνθουσιασμοῦ τὰς ἐνδόξους σκηνὰς τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, τὸν βίον τοῦ Κανάρη, τοῦ Μπότσαρη, τοῦ Διάκου, καὶ διερμηνευούσης ποιητικώτατα τὰ ἀριστουργήματα τῶν Σούτσων καὶ τοῦ Σολώμοῦ. Παρ' αὐτῆς, μητρὸς δι' ἐμὲ μᾶλλον ἢ φίλης, ἐδιδάχθην τὰς πρώτας λέξεις τῆς καθομιλουμένης Ἑλληνικῆς· αὐτὴ μοι ἐνέπνευσε τὸν διακαῆ πρὸς τὴν γλῶσσαν τοῦ Ὁμήρου ἔρωτα. Τῇ ὠμίουν — ὡς αὐθαδέως ἐνόμιζον — Ἑλληνιστὶ, ἡ δὲ ἀγαθὴ κυρία εἶχε τὴν εὐφυΐαν ὥστε νὰ μ' ἐννοῇ. Τῇ ἔγραφον Ἑλληνιστὶ, καὶ μετὰ πολλῆς ἀγαθότητος μοι διώρθου τὰ λάθη, δηλαδὴ πάσας τὰς λέξεις. Τῇ ἐδείκνυν τὰς ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς μεταφράσεις μου, καὶ ἡ κ. Σεράου μοι ὑπεδείκνυε τὰ ἐσφαλμένα, καὶ μ' ἐνεκαρδίου ἐνθάρμυε.

Κατὰ τὸ 1873, ὅτε ἐξέδωκα ποιήματά τινα τοῦ Ἀλεξάνδρου Ζαηροῦ, κατὰ τύχην περιελθόντα εἰς χεῖράς μου, ἡ χαρὰ τῆς μητρὸς Σεράου ἐγένετο ἐκδηλωτικώτατη. Βεβίως τὸν ἐκθουσιασμόν τῆς ἀποδίδω εἰς τὴν ἀληθῆ αὐτοῦ ἐμπνευσιν, τὴν ἀπειρον αὐτῆς λατρείαν πρὸς τὴν πατρίδα τῆς γλῶσσαν, ἀλλ' οὐχ ἦττον ἡ ἀνάμνησις τῶν ἡμερῶν τούτων εὐχαρίστως μοι ἀναπαριστᾷ τὸν εὐτυχῆ ἐκεῖνον βίον!

Ἠγάπη εἰλικρινῶς πάντα ἀγαπῶντα τὴν Ἑλλάδα καὶ μελετῶντα τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, οὐδ' ἐφείδετο κόπων ἵνα τῷ παρόσχῃ πᾶσαν δυνατὴν συνδρομήν. Ὅτε ὁ διάσημος μεταφραστὴς τοῦ Ἡροδότου, καθηγητῆς

Bertini, παρεσκευάζε τὴν ἔκδοσιν τοῦ Θεοφράστου, κατέφυγεν εἰς τὴν λογίαν Ἑλληνίδα καὶ με παρεκάλεσε νὰ τὸν εἰσαγάγω παρ' αὐτῇ· ἡ δὲ ξίωσίς του ἦτο ἐγκυρδιωτάτη.

Τὰς ἀτάκτους τρύτας περὶ τῆς μητρὸς τῆς Ματθίλδης σημειώσεις τελειώνω, παρέχων ὑμῖν μικρὸν τι δείγμα καὶ τῆς ποιητικῆς τῆς ἀξίως, ὅπως κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν μετέφρασα ἰταλιστί:

ΤΙ ΘΕΛΩ

Νὰ πνέω θέλω τὰς κρυφὰς
ἀτμίδας τοῦ ἀέρος
ποῦ πίνει ἀνεμπόδιστος
τῆς κόμης σου τὸ μῦρον.
Νὰ βλέπω θέλω τὸν γλυκὸν
σελαγισμὸν ἀστέρος
ποῦ παίζει εἰς τὸ ὄμμα σου
εἰς ἔριδας σαπφείρων.
Ν' ἀκούω θέλω τὴν μολπὴν
ἐρώσης ἀηδόνος
διότι εἰς τὸ ἄσμα τῆς
λειποθυμεῖ ἡ φωνή σου.
Νὰ δρέπω θέλω ἀπληστος
τὰ ῥόδα τοῦ λαιμῶνος
διότ' εἰς κάθε κάλυκα
κοιμᾶται ἡ πνοή σου.
Θέλω εὐρύ μου κάτοπτρον
τὴν ἔκτασιν τοῦ κόσμου
ὅπου στραφῇ τὸ βλέμμα μου
σὲ ν' ἀτενίζῃ μόνον.
Νὰ διδῶς φῶς καὶ χρῶμά μου
ἔσθ' ὡς ἥλιός μου
μὴ σταματῶν οὐδέποτε
εἰς τροπικὸν χειμῶνων.

Οὐδόλως πικράδοξον ἔαν τοιούτων γονέων κόρη, ἀνατρφεῖται ἐντὸς καθαρῶ φιλολογικοῦ κύκλου, ἡ νεαρὰ Ματθίλδη ἀνεπτύχθη προώρως καὶ ἠσθάνθη ἀκατάσχετον στοργὴν πρὸς τὰ γράμματα. Τοῦτο μόνον εἶνε ἄπορον ὅτι οὐδέποτε ἠθέλησε νὰ ἐκμάθῃ τὴν Ἑλληνικὴν, πρὸς ἣν τοσαῦται τὴν συνέδρον ἀναμνήσεις. Ἀπεμακρύνετο μάλιστα ὁτάκις με ἤκουε συνομιλοῦντα δῆθεν Ἑλληνιστί μετὰ τῆς μητρὸς, ἀποκαλοῦσά με σχολαστικόν. Σὰς βεβαιῶ ὅτι δὲν ἐγνώριζε πλέον τῶν δέκα ἑλληνικῶν λέξεων, καὶ αὐτὰς δ' ἐπρόφερε νεαπολιτανικώτατα. Διότι ἡ Ματθίλδη εἶνε ἡ κυρίως Νεαπολιτανίς. Ἀγαπᾷ ἐμμανῶς τὴν Νεάπολιν, καὶ μελετᾷ τὰ ἥθη, τὴν ἱστορίαν, τὰς παραδόσεις τῆς ἀπλήστως. Δι' αὐτὴν οὐδὲν ἐν Νεαπόλει εἶνε μυστήριον. Ἐπανερχομένη ἐκ τῆς «Scuola magistrale femminile», τοῦ

Ἀρσενίου τῆς Νεαπόλεως, — ὅθεν ἐξῆλθε πρωτοβάθμιος διδάσκαλος — ἔστατο πρὸ τινος ἐρείπιωμένης οἰκίας, πρὸ τινος ἐκ τῶν ἀναριθμήτων ρυπαρῶν εἰκόνων, αἵτινες ἀσχημίζουσι τοὺς τοίχους τῆς μεγαλοπόλεως ἐκείνης, ἐρωτῶσα τὸν ἐμβαλωματὴν ἢ τὸν καστανοπώλην, οἵτινες ἐξήσκουν ἐκεῖ ποῦ τὸ ἐπάγγελμά των, καὶ ἐπεῖχον δι' αὐτὴν τόπον ἱστοριογράφου, περὶ τῆς εἰκαζομένης ἢ φαντασιώδους τύχης τοῦ τοίχου ἢ τῆς οἰκίας. Ἡ δὺνατο νὰ μείνῃ ὥρως δλοκλήρους θεωμένη τὸν ἐγγύριον χορὸν τῆς Νεαπόλεως, τὴν λεγομένην Targuilella, ὁσάκις — καὶ τοῦτο συνέβαινε συχνότατα — συνήντα φαιδρόν τινα ὄμιλον γυναικῶν ἐορταζουσῶν εἰς τὸ ὑπαιθρον ἀνὰ πᾶν βῆμα. Ἡ μήτηρ ἀνησύχει . . . ἀλλὰ μετὰ τινος ὥρως ἡ Ματθίλδῃ ἐπέστρεφεν οἶκαδε καὶ τῇ ἐζήτει συγγνώμην τόσον κατασκευαστικῶς, καὶ μᾶς διηγείτο, ποικίλλουσα καὶ ἐξωρακίζουσα τόσον εὐφραντικῶς τὰς ἐντυπώσεις ἃς εἶχεν ἀποθησαυρίσει κατὰ τὰς ἐκδρομὰς τῆς, ὥστε ἡ μήτηρ κατεπραῖνετο ἐκ τῆς ὑποσχέσεως ὅτι θὰ ἦτο ἡ τελευταία ἀποπλάνησις. Ἡ ὑπόσχεσις οὐδέποτε ἐξεπληρώθη, τοῦθ' ὅπερ εἶνε εὐτύχημα διὰ τὴν φιλολογίαν. Αἱ περιπλανήσεις ἐκεῖναι ἀπέφερον τῇ Ματθίλδῃ τὴν βαθεῖαν γνῶσιν τῆς Νεαπολιτικῆς καρδίας, ἣν τὰ συγγράμματά τῆς ἀποτυποῦσι.

Τὸ σχολεῖον οὐδὲν τὴν ἐδίδαξε. Ἐφοίτα τακτικῶς εἰς αὐτὸ, ἀλλ' ἀντὶ συντακτικοῦ καὶ γεωγραφίας, ἀνεγίνωσκε τὰ νεωστὶ ἐκτυπωθέντα φιλολογικὰ βιβλία. Ὅ,τι ἐμελέτα τὸ κατεμάνθκηνεν ἐν ἐκπληκτικῇ ταχύτητι, τοῦτο δὲ τὴν ἐνεκαρδίου, ἵνα μὴ μελετᾷ πολλά. Κυρίως εἰπεῖν οὐδέποτε ἐμελέτησε, ἀλλ' ἀνέγνωσεν ὅσα πιθανῶς οὐδεὶς ἄλλος ὁμῆλιξ αὐτῆς. Αἱ ἀναγνώσεις τῆς ὅμως δὲν ἦσαν στεῖραι ἀποτελεσμάτων· ὠργίζετο ἐὰν ὁ συγγραφεὺς δὲν ἐξέφραζε σαφῶς τὴν ιδέαν του, ἐὰν δὲν ἀπετύπου ἀκριβῶς τὸν χαρακτῆρα, ὃν προὔτιθετο νὰ περιγράψῃ. «Δικτὶ νὰ γράψῃς, ἔλεγε εἰς τινα, ἐὰν δὲν ἔχῃς τὴν δύναμιν, γὰ ἀναγκάσῃς τὸν ἀναγνώστην νὰ ἐκφωνῇ ἀλουσίως πως — «τί ἀλήθεια, τί ζωὴ! τὸ αὐτὸ θὰ ἔλεγον καὶ ἐγὼ ἐὰν ἐπρόκειτο νὰ ἐκφράσω τὴν αὐτὴν ιδέαν!»

Ὡς βλέπετε, εἶχεν ἔμφυτον τὴν ιδέαν τοῦ κηλοῦ, ἀλλ' οὐδὲν ἔγραφεν ἢ, κάλλιον εἰπεῖν, ἔγραφε μόνον δι' ἐαυτήν. Κατὰ τὸ 1874, ἐν ἔτος πρὶν ἔλθω εἰς Ἑλλάδα, κατῴρθωσα νὰ ὑποκλέψω ἐκ τοῦ γραφείου τῆς φανταστικῆς διήγημα, τὸ ὁποῖον, ἐν ἀγνοίᾳ τῆς, ἐδημοσίευσα διὰ τῶν ἀρχικῶν μόνον στοιχείων τοῦ ὀνόματός τῆς. Ἐξεπλάγην ἰδοῦσα αὐτὸ τετυπωμένον, μὴ δυναμένη νὰ μαντεύσῃ τὸν ἐγκληματικόν.

Ἀλλ' ἔτι μᾶλλον ἐξεπλάγησαν οἱ ἀναγνώσκοντες τὸ διήγημα ἐκεῖνο, ἐν ᾧ διεφαίνετο ἡ μέλλουσα συγγραφεὺς. Ἐκτοτε ἐξηκολούθησε συγγράφουσα, καὶ, μετὰ τὴν *Opale*, τὸ *Cuore Infermo*, τὸ *Del Vero*, δὲν παρήλθεν ἡμέρα χωρὶς ἡ γραφίς τῆς νὰ παραγάγῃ τι, ὥραϊον πάντοτε. Τὸ πρῶτον ἐκεῖνο δημοσίευμα ἀπεκάλυψεν ἐαυτὴν ἐαυτῇ, ἐννόησεν ὅτι εἶχε γεν-

νηθῇ ἵνα γράφῃ, καὶ ἔκτοτε, σχεδὸν καθ' ἑκάστην, ἀνὰ μία τῶν σπουδαίων ἐφημερίδων, πάντα τὰ ἐγκριτώτερα περιοδικὰ φύλλα τῆς Ἰταλίας ποικίλλονται ὑπὸ τῆς γονίμου καὶ θελκτικῆς γραφίδος τῆς Ματθίλδης Σερκού. Γράφει διηγήματα, ἡθογραφίας, λέσχας, εἰδύλλια, ψυχολογικὰς μελέτας, σκηνὰς τοῦ Νεαπολιτανικοῦ βίου. . . Ἀλλὰ πρὸ πάντων εἶνε ἐφημεριδογράφος.

Ἐννοεῖ, μαντεύει τί θέλει σήμερον τὸ κοινόν, τί θὰ τὸ εὐχαριστήσῃ αὖριον . . . διὰ τοῦτο πᾶν ὅ,τι ἐξέλθῃ ἐκ τῆς γραφίδος τῆς ἔχει τὸ θέλητρον τοῦ κοινοῦ ἐνδιαφέροντος. Ἴδου διατί ἀγαπᾶται.

Ἀλλ' ὅ,τι μᾶλλον συντελεῖ εἰς τὴν δημοτικότητά της εἶνε τὸ λεπτὸν αἶσθημα ὅπερ διαφαίνεται εἰς πᾶσάν της σελίδα. Ἡ Ματθίλδη Σερκού, εἶνε Ἀθηναίκα τῆς Νεαπόλεως. Συνενοῖ τὸ Ἀττικὸν πνεῦμα μετὰ τῆς Παρθενοπαίικας καρδίας. Τὸ ὄφρος της, μὴ ἀνταποκρινόμενον ἴσως ἐντελῶς εἰς τῆς γραμματικῆς τὰς ἀπαιτήσεις, ἔχει ζωηροὺς χρωματισμοὺς, νεῦρα, ζωήν. Διότι ἡ Ματθίλδη δὲν ἐπιζητεῖ τὴν φράσιν ἀπὸ τῶν Κλασικῶν, ἀλλ' ἡ ἰδέα γεννᾶται ἐν αὐτῇ μετὰ τῆς λέξεως, ὡς ἡ Ἀθηναῖα μετὰ τῶν ὀπλων της ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ Διός. Ἐπίσταται πρὸ παντὸς τὴν δυσχερῆ τέχνην τῆς *mise en scene*, τέχνης ἣν δυστυχῶς μόνον οἱ Γάλλοι κατέχουσι, καὶ τῆς ὁποίας καὶ τὸ ὄνομα ἀναγκάζομεθα — Ἕλληνές τε καὶ Ἰταλοὶ — νὰ δανεισθῶμεν παρ' αὐτῶν. Ὁ κύριος χαρακτήρ ὅμως τῆς Ματθίλδης εἶνε ὁ ἀκατάσχετος ἔρως πρὸς τὴν Νεάπολιν, ἣν θεωρεῖ πατρίδα, τὸν δ' ἔρωτα τοῦτον πειρᾶται νὰ ἐνσπείρῃ εἰς πάντας. Ὁ ἔρως αὗτος συμφώνως πρὸς τὴν φύσιν της ἐκδηλοῦται μυριοτρόπως, εἴτε δι' ἐνθουσιωδῶν διθυράμβων, εἴτε διὰ πικρῶν καταφορῶν, διὰ παρὰδόξων εἰκότων ἢ συμβουλῶν πεπειραμένης Σιδύλλης.

Γράφει ταχύτατα, ὅσος δὴποτε καὶ ἂν συμβαίνει θόρυβος. . . . διότι μεμονωμένη ἀνιᾷ. Τῆς σπουδῆς ταύτης ἐκδηλοῦνται συχνάκις αἱ ἐλλείψεις. Ἀγαπᾷ τὴν παρὰδοξολογίαν, εἴτε γράφει, εἴτε καὶ ὁμιλεῖ, ἀλλὰ πάντοτε μέχρι τινός. Ἐρωτωμένη ἂν τῇ ἀρέσκει ὁ Πετράρχης, σὰς ἀπαντᾷ ὅτι προτιμᾷ τὰ ὀστρεΐδια τῆς Mergellina.

Δὲν ἀγαπᾷ τὴν μελέτην διότι ὡς λέγει ἀναγνωρίζει πολλὴν συγγένειαν μεταξὺ τῶν λέξεων *Studio* καὶ *Stupido*, καὶ ἀποστρέφεται τοὺς ἀοιδούς, διότι ὁμολογοῦσιν οἱ ἴδιοι ὅτι εἶνε Κύνες (*can-tanti*). Φίλος τις τῇ ἔλεγε, ἀστειζόμενος, ὅτι οὐδὲν ἐκ γυναικὸς προέρχεται καλόν. — Πῶς φαίνεται, τῷ ἀπήντησεν, ὅτι προέρχεσθε ἐκ γυναικός. — Ἐπιμένει, ὅτι δὲν ἠγάπησε ποτέ διότι, οὐδέποτε ἔπαθεν ὑπερτροφίαν τῆς καρδίας, καὶ μόνον ὡς ὑπερτροφίαν ἐννοεῖ τὸν ἔρωτα.

Ἀλλ' οὐχ ἥττον ψεύδεται, καὶ ψεύδεται πάντοτε, ὅσάκις θέλει νὰ ἐπιδειχθῇ κακὴ καὶ ἀναίσθητος. Εἶνε ἡ νόσος ἡ καταβιβρώσκουσα σήμερον τὴν νεολαίαν. Ἡ Σερκού ἀγαπᾷ, καὶ ἀγαπᾷ ἰσχυρῶς, ὡς ἀγαπῶσιν αἱ ψυ-

καὶ αἱ ἐκλεχταί. Ἀγαπᾷ τὴν νεότητά, τὸ φῶς, τὸν ἥλιον, τὸ ὥραϊον, τὴν τέχνην. Ἀλλὰ θέλει νὰ ἐπιβάλληται. Θέλει νὰ ἐπιδειχθῇ — καὶ ἐν μέρει εἶνε διάφορος ἀπὸ τὰς ἄλλας γυναῖκας. Ἀλλὰ πῶς νὰ μὴ ἐπιβάλληται ὅτε πάντες, καὶ τοὶ γυναῖκα, μετ' ἐνδιαφέροντος τὴν παρακολουθοῦσι ;

Καὶ ὁ μὴ ἐπιζητῶν τὸν θαυμασμόν, οὐχ ἤττον μετὰ πολλῆς ὑπερηφάνειας ἀκούει τὴν βοήν τὴν ὁποῖαν διεγείρει ἡ ἐμφάνισίς του, — ἔστω καὶ ἂν ἡ βοή αὕτη εἶνε πικρά.

Ὅπου καὶ ἂν εὐρίσκηται ἡ Σεράου παρίσταται πάντοτε πρὸ ὑμῶν, τὴν ἀκούετε καὶ τὴν βλέπετε. Τὴν ἀκούετε διότι, ὅταν ἐμιλῇ κραυγάζει, ὁ δὲ γέλως τῆς εἶνε Ὀμηρικός· τὴν βλέπετε, διότι οὐδέποτε ἀναπαύεται, ἀλλὰ περιπλανᾶται πάντοτε, θεωρεῖ τὰ πάντα, σὺς παρατηρεῖ παραδόξως καὶ μετ' ἐπιμονῆς διὰ τῶν διόπτρων τῆς, τὰ ὅποια εἶνε, ὁ φίλτατος καὶ συνήθης σύντροφος τῶν ὀφθαλμῶν τῆς . . . Ἡ Σεράου εἶνε μύωψ, ἀλλ' ὥς πάντες σχεδὸν οἱ μύωπες, ἔχει ὀφθαλμοὺς ὥραίους . . . Ἔσως διότι ἀναγκάζονται νὰ συγκεντρώνωσι ἐν βραχυτέρῳ διαστήματι, πᾶσαν τὴν διορατικὴν αὐτῶν ἀκτῖνα. Ἐπιζητεῖ πάντοτε τὴν προσοχὴν τοῦ κοινοῦ. Διὰ τοῦτο ἐν τῷ θεάτρῳ εἰσέρχεται πάντοτε κατὰ τὸ μέσον τῆς πράξεως, καὶ βορβορῶδες πῶς καταλαμβάνουσιν ὑπὸ τὰ θεωρεῖα κάθισμα ἐν τῇ πλατείᾳ, ἀναγκάζει τοὺς θεατὰς νὰ ὀρθοῦνται ἵνα διέλθῃ, προσφωνεῖ μεγαλοφώνως τοὺς γνωρίμους τῆς, ζητεῖ τὸ πρόγραμμα τῆς παραστάσεως παρὰ τοῦ πλησίον.

— Τίς εἶνε ; — Ἡ Ματθίλδη Σεράου — αὕτη ἡ ὁποία γράφει εἰς τὸ *Piccolo*, εἰς τὸν *Corriere*, εἰς τὸν *Fracassa* ; ἡ συγγραφεὺς τῆς *Raccolta Minima* ? Μάλιστα, αὕτη εἶνε. Τόσον νέα ! Καὶ τώρα τί γράφει ; — Τὰς παραδόσεις τῆς Νεαπόλεως, διὰ τὸν *Fanfulla*. — *Brava*.

Καὶ πάντων οἱ ὀφθαλμοὶ στρέφονται πρὸς τὴν Ματθίλδην, ἥτις προσποιεῖται ὅτι δὲν ἐνόησε τὴν περιέργειαν καὶ τὸν θαυμασμόν ὃν ἐγείρει, καίτοι ἡ καρδίᾳ τῆς σκιρτᾷ. — Δικαίως. Εἶνε νέα, εἶνε γυνή, εἶνε συγγραφεὺς . . . ἡ δημοτικωτέρα τῶν συγγραφέων μάλιστα. Τίς δύναται νὰ ὑπερνικήσῃ τὸν πειρασμόν ;

Ἡ γλῶσσα τῶν συγγραμμάτων τῆς — ἡ ὁποία κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη ἦτο ἔτι ἄτελής, ἐβελτιώθη ἐπαισθητῶς, τὸ δὲ τελευταῖον τῆς ἔργον, *le leggende Napoletane*, εἶνε ἄξιον νὰ συγκαταριθμηθῇ μετὰ τῶν ἀρίστων προϊόντων τῆς σημερινῆς ἰταλικῆς φιλολογίας καὶ ὑπ' αὐτὴν τὴν ἔποψιν.

Ὡς βλέπετε, τὸ εἶδος ὅπερ προτιμᾷ, εἶνε αἱ παραδόσεις ὡς πρὸς τὰς ὁποίας κυρίως ἐπενεργεῖ ἡ φαντασία. Ἀλλὰ ἡ παράδοσις δὲν γεννᾶται ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ ποιητοῦ. Ὁ λαὸς τὴν πλάττει ὀλίγον κατ' ὀλίγον καὶ τὴν παραδίδει ἔπειτα τελείαν εἰς τὸν ποιητήν. Τοῦ *Goethe*, ἡ μεγαλοφυΐα δι' ἧς ὑπερηκόντισε πάντας τοὺς μεγάλους ποιητὰς τῆς ἡμετέρας

ἐποχῆς, ἔλαβε τὴν παράδοσιν τοῦ Φάουστ οἷαν τὴν παρουσίασεν αὐτῷ ἡ φαντασία τοῦ λαοῦ.

Οὐδὲν προσέθηκε, καὶ τὸ πλάσμα του θὰ ζήσῃ ἐφ' ὅσον ὁ λαὸς ἀνγνωρίζει ἐν αὐτῷ τὸ ἑαυτοῦ πλάσμα, τὴν ἰδίαν του ζωὴν.

Ἡ Σεράου δὲν ἀρκεῖται εἰς τοῦτο, ἀλλὰ συναναμιγνύουσα ἐνίοτε τὴν δημώδη παράδοσιν μετὰ τῆς ἀρχαίας μυθολογίας, ὡς ὁ συμπατριώτης της Σπ. Βασιλειάδης ἐν τῇ Γαλατείᾳ—ἀπόλλυσι οὐκ ὀλίγον τοῦ ποιητικοῦ χρώματος δι' οὗ ὁ λαὸς, ὁ γνήσιος λαὸς, περιβάλλει πᾶν αὐτοῦ γέννημα. Εὐτυχῶς τοῦτο συμβαίνει σπανιώτατα. Πεποιθὺς ὅτι ἐν τῇ ψυχῇ της δὲν λάμπει τὸ φῶς ἀτομικῆς μόνον ιδέας, ἀλλὰ ὁλοκλήρου λαοῦ, ὅτι αἱ σελίδες της δὲν ἐμπνέονται ὑπὸ μόνων τῶν ἑαυτῆς αἰσθημάτων, ἀλλὰ ὑπὸ τῶν αἰσθημάτων ἀπείρων ἀνθρώπων ἔχόντων τὰς αὐτὰς ἐλπίδας καὶ τοὺς αὐτοὺς πόθους, γράφει σελίδας ἐν αἷς διαχέεται ἀφειδῶς πᾶσα ἡ ἐνθουσιώδης της ψυχὴ, πᾶσα ἡ καρδία καὶ ὁ νοῦς της, ἐν αἷς—οὕτως εἰπεῖν—ἀνευρίσκει τὴν σάρκα καὶ τὸ αἷμα αὐτῆς. Καὶ αἱ σελίδες αὐτῆς, τὰς ὁποίας διετύπωσε κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἑαυτῆς ἀφανείας καὶ ὅς τῇ ἐνέπνευσεν ὁ ἅγιος ἐνθουσιασμός της πρώτης νεότητος, ἡλεκτρίζουσι συχνότατα, συγκινοῦσι πάντοτε.

Δὲν γνωρίζω κατὰ πόσον ἡ Σεράου δύναται νὰ πλουτίσῃ τὴν Ἑλληνικὴν φιλολογίαν γράφουσα ἑλληνιστὶ, ὡς εὐέλπιδι πιστεύει ὁ ἐπιστέλλων εἰς τὸ *Μὴ Χάνεσαι*.

Εἰς σελίδα τινὰ τοῦ σημειωταρίου μου, εὐρίσκω, διὰ τῆς χειρὸς της γεγραμμένην τὴν φράσιν ὁ Θεὸς μόνος εἶπε καλὸς, καὶ φαντάζεσθε πῶς γράφει τὰ ὀλίγα αὐτὰ ἑλληνικᾶ; Θὰ ἐγελάτε εὐτυχέστατον γέλωτα, ἐὰν ἐβλέπετε τὴν φράσιν της ταύτην. Πολλὰ θὰ παρέλθωσιν ἔτη ἵνα δυνηθῇ νὰ ἐκμάθῃ ἐντελῶς τὴν γλῶσσαν τῆς μητρὸς της, ὅπως τὴν γράψῃ ὡς τὴν Ἰταλικήν, ἥτις δι' αὐτὴν οὐδὲν ἔχει μυστήριον καὶ ὑπὸ τὴν γραφίδα της ἀναλκμιβάνει ζωὴν καὶ νεῦρα ὡς ἀπαλὸν κηρίον προσδεχομένη πάντα τῆς ιδέας της χρωματισμόν. Καὶ, ὡς ἀνωτέρω σὰς εἶπον, τὸ μάλιστα ἴσως τὰ ἔργα τῆς Σεράου διακρίνον εἶνε ἡ γλῶσσα. Ἡ Σεράου ἐννόησε ὅτι ὑπάρχουσι νόμοι τινές, ἐκτὸς τῶν καθαρῶς συντακτικῶν καὶ γραμματικῶν, οἵτινες ἀποτελοῦσι τὴν ἁρμονίαν τῆς ἐκφράσεως, διότι ἔχει καὶ ὁ πεζὸς λόγος τὴν μουσικὴν του.

Δὲν συμμερίζομαι δὲ τὸν πόθον τοῦ ἀρθρογράφου τοῦ *Μὴ Χάνεσαι* καὶ διὰ σπουδαιότερόν τινα λόγον. Ἔργον τι τέχνης δὲν εἶνε μεμονωμένον. Ὁ καλλιτέχνης, συγγραφεὺς, ζωγράφος, ἡ μουσικός, λαμβάνει τὴν ἑαυτοῦ ζωὴν ἀπὸ τῆς περικυκλούσης αὐτὸν ἀτμοσφαίρας, ἥτις ἐπιδρᾷ πανταχόθεν ἐπ' αὐτοῦ χωρὶς νὰ τὸ ἠξεύρῃ, χωρὶς νὰ τὸ ἐννοήσῃ καὶ. Ἡ δὲ ἀτμοσφαῖρα τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας δὲν εἶνε—μοὶ φαίνεται—ἡ κατὰλληλος πρὸς τὰς πνευματικὰς διαθέσεις τῆς Σεράου.

Τὸ πνεῦμα δὲν εἶνε πάντοτε ἐλεύθερον εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ εἶδους συγγραφῆς, ἐὰν πρὸς περικύκλωσιν τοιοῦτου εἶδους δὲν ὑποβοηθῇ ἡ περίξ κοινωνία. Ἡ καλαισθησία καὶ ἡ ἐν γένει πνευματικὴ κατὰστασις τοῦ ἔθνους τῷ ἐπιβάλλουσι πολλάκις τὸ μᾶλλον ἀντικείμενον πρὸς τὴν φύσιν τοῦ εἶδους, τὸ πνεῦμα ἀπόλλυσι τὸ ἥμισυ τῆς ἰσχύος του, καὶ μαραίνεται ὡς ἄνθος ὑπὸ ἄστοργον οὐρανόν. Εἰς ἐλίγους ἐξόχους, Ὀμηρον, Δάντην, Σαίξπηρ δέδοται, ὅχι νὰ ἀνθίστανται εἰς τὴν ἠθικὴν—οὕτως εἰπεῖν—πίεσιν ταύτην, ἀλλὰ καὶ νὰ τὴν ἐπιβάλλωσι ἀντὶ νὰ τὴν ὑποστῶσιν.

Ἡ Σεράου εἶνε μόλις εἰκοσιπενταετής, ἐν τῇ ἀπαρχῇ δηλαδὴ τοῦ φιλολογικοῦ της σταδίου. Ἠρξάτο αὐτοῦ σχεδὸν ἄκουσα . . . ἀποκοιμηθεῖσα παῖς, ἐξύπνησε συγγραφεὺς, εὐτυχῆς, λατρευομένη ὑπὸ τοῦ κοινοῦ. Τώρα εἶνε, ὡς σὰς εἶπον, ἐφημεριδογράφος. Ἴσως ἡμέραν τινα, ἀπομακρυνομένη τῆς ἀπεικονίσεως τῶν μικρῶν σκηνῶν, τῶν φλαμανδικῶν εἰκόνων, τῶν ψυχολογικῶν ἀπλῶς μελετῶν, θὰ μᾶς γράψῃ εἰκόνας ποικιλοτέρας, ἀποτυπούσας πλείονερα πρόσωπα καὶ συμπλέγματα, πολυχρώμους, περιεχούσας ἀρμονικὰς ἀντιθέσεις σκιᾶς καὶ φωτός. — Ἡ μετὰβάσις ἐκ τῶν ψυχολογικῶν εἰκόνων εἰς τὸ μυθιστόρημα—ἐὰν δὲν εἶνε ἀδύνατος,—δὲν εἶνε ὁμῶς πολὺ εὐχερὲς. Οἱ δὲ μεγάλοι σύγχρονοι μυθιστοριογράφοι δὲν ἀνῆλθον εἰς τὸ κατακόρυφον τῆς τέχνης, εἰμὴ ἀφοῦ πρότερον κατέγιναν εἰς μετρίον φρονά μελέτην μεμονωμένων προσώπων καὶ εἰκόνων. Ἀλλὰ δὲν ἀπελπίζομεθα. Εἰς τοὺς διαλόγους τῆς Σεράου ἀναγνωρίζει τις τὴν φύσιν καὶ τὴν ἀλήθειαν, εἰς τὰς περιγραφὰς τῆς δύναμιν ἐκτακτον καὶ ζωηρὰν καὶ πρὸ πάντων, εἰς τὰ δημιουργήματα τῆς φαντασίας της, τέχνην ἀναμφισβήτητον τοῦ ἐμπνέειν ἀληθῆ ζωὴν εἰς ἄψυχα πλάσματα. Πάντα ταῦτα ἀγγέλλουσιν, ὅτι ἐκ τοῦ κάμψης τῆς ἠθογραφίας — ἵνα διὰ τῆς ἰδίας της φράσεως λαλήσω — ἀνεγεννήθη σχεδὸν κατὰ τὸ ἥμισυ ἡ χρυσάλλις τοῦ μυθιστορήματος.

Ὡς βλέπετε, δὲν ἔγραψα κριτικὴν μελέτην, διότι καὶ τῶν πλείστων τῆς Σεράου ἔργων στεροῦμαι, καὶ ὁ κενὸς δὲν ἐπῆρκει πρὸς τοιαύτην ἐργασίαν. Σὰς ἀνέπτυξα — ὡς ἠδυνήθην πιστότερον — τὰς ἐκ τῆς μακρᾶς μετ' αὐτῆς σχέσεώς μου ἐντυπώσεις.

Ὅπως τὴν γνωρίσητε καλλίτερον, σὰς ἀναγινώσκω ἐν μεταφράσει ἐν διήγημα, καὶ μίαν μελέτην αὐτῆς. Μεθ' ὅσα σὰς εἶπον, θεωρῶ περιττὸν νὰ προσθέσω ὅτι πολλὰ θέληντρα τοῦ πρωτοτύπου ἐξασθενοῦσιν ἀποδιδόμενα εἰς τὴν ἐλληνικὴν, καὶ μάλιστα παρ' ἐμοῦ. Ἀλλὰ, ὅπωςδήποτε τὰ ἔργα ταῦτα τῆς Σεράου θὰ ἦναι πάντοτε προτιμότερα τῆς ξηρᾶς πεζογραφίας μου, δι' ἧς ἐξήντησα τὴν ὑπομονήν σας.

ΠΡΟΝΟΙΑ — ΕΛΠΙΣ

Ὡραῖα εἶνε τὰ παιδία τῆς Νεαπόλεως καὶ γελῶσι καὶ παίζουσιν ὡς πάντα τὰ ἄλλα παιδία τοῦ κόσμου· ἀλλὰ δὲν δύνανται τὴν ἐσπέραν νὰ μείνωσιν ἤσυχα ὑπὸ τὸ φῶς τῆς λυχνίας ἐὰν ἡ νεαρὰ μήτηρ, ἡ μεγαλειτέρα ἀδελφή, ἡ διοπτροφόρος μάμμη ἢ ἡ πλέκουσα θεία δὲν διηγηθῇ αὐτοῖς ἐνδιαφέρουσάν τινα καὶ μακρὰν ἱστορίαν, ἥτις νὰ ἀναγκάσῃ νὰ ἀνοίξωσιν ὑπερμέτρως τοὺς μεγάλους ὀφθαλμούς των ἕως οὗ ὁ ὕπνος τοὺς καταστήσῃ μικροὺς, μικροὺς. Ὁμοιάζουσι πρὸς αὐτὰ πάντα τοῦ κόσμου τὰ παιδία ;

Δὲν τὸ ἤξεύρω· γνωρίζω μόνον τὰ παιδία μου τῆς Νεαπόλεως, τὰ ἀγαπῶντα τοὺς ἐσπερινούς μύθους. "Ἦθελον νὰ ἦμαι ἢ ὡς κόρη ἔτι φαιδρὰ μήτηρ, ἡ μεγαλειτέρα ἀδελφή, ἥς ἡ καρδία ἀρχίζει νὰ κατανοῇ τοὺς μητρικοὺς πάλμους· ἡ θεία ἢ μὴ ἔχουσα ἐρωτικὸν περελθόν, οὔτε παρὸν, καὶ ἥς ἡ τρέμουσα ἐκ συγκινήσεως χεὶρ στηρίζεται μετὰ δειλίας ἐπὶ τῆς κεφαλῆς παιδίων μὴ ἰδικῶν τῆς. Θὰ τοῦ διηγούμεν τὸν μῦθον τῆς Προνοίας, ἐλπίδος· θὰ στέρξωσιν ἄρα γε νὰ τὸν ἀκούσωσι παρ' ἐμοῦ ἥτις διηγούμαι μεγάλας καὶ κακὰς ἱστορίας εἰς τοὺς μεγάλους καὶ κακοὺς ἀνθρώπους ;

Τὰ παιδία εἶναι ὠρκία, ἀγαπῶσι τὰς διηγήσεις καὶ εἶνε τόσον ἀνεκτικὰ πρὸς τὸν ἀφηγούμενον.

"Ἐξ ἡ λοιπὸν ἄλλοτε εἰς τὴν φιλτάτην μας Νεάπολιν, ἀνθρωπὸς τις πολὺ παράδοξος. Δὲν σὰς λέγω ἀκριβῶς τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν διῆγε τὸν ἰδιότροπόν του βίον, διότι ὑμεῖς γελῶντα παιδία ἔχοντα τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ λησμονεῖν, οὐδόλως ἐνδιαφέρει λεπτομέρεια τοιαύτη· δὲν σὰς ἐνδιαφέρουσιν οἱ ἀριθμοὶ ὑμᾶς, ὧν πᾶσα ἡ ζωὴ εἶνε ποίησις.

Τὴν ἐποχὴν ἐγὼ τὴν γνωρίζω, διότι ἡμεῖς οἱ μεγάλοι ἔχομεν τὴν δυστυχίαν νὰ γνωρίζωμεν πολλὰ ἀχρηστὰ πράγματα, καὶ συσσωρεύομεν εἰς τὴν κεφαλὴν μας τόσας ἀνωφελεῖς γνώσεις. Τὴν γνωρίζω λοιπὸν, ἀλλὰ δὲν σὰς τὴν λέγω· ὑμεῖς βεβαίως ἐνδιαφέρεσθε περισσότερο νὰ γνωρίζητε ποῖος ἦτο ὁ παράδοξος οὗτος ἀνὴρ, πῶς ἐνεδύετο, τί ἔτρωγε, τί ἔκαμνε.

Ἦτο λοιπὸν ὑψηλὸς ὅσον οὐδεὶς ἄλλος δύναται νὰ ἦναι, τόσον ὑψηλὸς ὥστε ἀπηλπίζεσο νὰ τῷ ὁμιλήσῃς, τόσον ὑψηλὸς, ὥστε ὁ λαὸς ἔλεγεν ὅτι ἡ μήτηρ του ἐγελάσθη καὶ ἐγέννησε δένδρον ἀντὶ ἀνθρώπου. Ἦτο δὲ καὶ ἰσχνὸς, ἰσχνὸς, εἶχε κνήμας, πέριξ τῶν ὁποίων ἐχόρευον αἱ περισκελίδες του ὡς ῥάβδος ἀλεξιβρόχου ἐν πλατυτάτῃ θήκῃ, καὶ βραχίονας ὁμοιάζοντας πτερὰ ἀνεμομύλου. Δὲν ἦτο πολὺ γέρων, διότι ἡ κόμη του οὐδεμίαν εἶχε λευκὴν τρίχα, οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ του, μέλανες ὡς ἀνθρακες, ἔλαμπον ὡς νεανίου ὀφθαλμοί· ἀλλ' ἡ ἐπίδερμις τοῦ προσώπου του ἦτο κι-

τρίνη, ὡς ἡ περγαμηνὴ τῶν βιβλίων σας, καὶ ἠὺλακοῦτο ὑπὸ μυρίων ρυτίδων· ὁ δὲ μυώδης λαιμός του, ὡμοιᾶζε ξηρὸν πόδα νεκρᾶς ὄρνιθος. Ἐφερε πάντοτε μελανὰ ἐνδύματα, περισκελίδας στιλπνὰς ἐκ τῆς μικροχροινότητος καὶ τόσον βραχείας ὥστε ἐφαίνοντο οὐ μόνον δλόκληρα τὰ χονδρὰ ὑποδήματά του, ἀλλὰ καὶ αἱ ἐφθαρμέναι περικνημίδες του. Ὁ ἐπενδύτης του οὕτινος αἱ πλευραὶ ἐκινουῦντο αἰωνίως ὑπὸ τοῦ ἀέρος οὐδέποτε ἐφηρμόζετο καλῶς ἐπὶ τοῦ σώματός του· τὸ πρῶτόν του κομβίον εὕρισκετο πάντοτε ἐντὸς τῆς ὀπῆς τοῦ δευτέρου καὶ οὕτω καθεξῆς. Ἐπὶ τῆς κεφαλῆς εἶχε πῆλον ἐρυθρὸν ἐξ . . . ἀρχαιολογικῆς ἴσως αἰδημοσύνης. Οὐδεὶς ἤξευρε πόθεν ἤρχετο, τίς ἦτο, ποῦ ἐπήγαγεν ὁ ἄνθρωπος αὐτός· πάντες ὁμῶς τὸν ἐγνώριζον, διότι νυχθημερὸν περιεπλανᾶτο εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς Νεαπόλεως, ἡ δὲ παράδοξος μορφή του ὑπὸ τὸ τρέμον φῶς τοῦ φωταερίου, ἐλάμβανε φαντασιώδεις διαστάσεις, καὶ ἐφαίνετο φάσμα ἀπολέσαν τὴν πρὸς τὸ νεκροταφεῖον ἄγουσιν.

Ὁ ἄνθρωπός μας ἴστατο πρὸ πάσης θύρας, ὑπὸ πάντα ἐξώστην. Ἐγνώριζε πάσας τὰς οἰκίας, ἐν αἷς διητῶντο παιδία, καὶ ἰστάμενος πρὸ αὐτῶν, ἐφώναζε διὰ τῆς ὀξεῖας φωνῆς του «Πρόνοια! Πρόνοια!». Τὰ δὲ παιδία ἤρχοντο, τὸν ἐχαιρέτουν, τῷ ἔδιδον ἐν σολδίον . . . τεμάχιον ἄρτου . . . καὶ ὁ πτωχὸς ἀνεχώρει. Ἐγνώριζεν ἐπίσης τὰς στερουμένας παίδων οἰκίας... Ἐκεῖ ἐφώναζεν.—*Ἐλπίς! Ἐλπίς!* — Ἡ δὲ φωνὴ του ἀντήχει ὡς εὐχὴ, καὶ πάντες οἱ μὴ ἔχοντες τέκνα, πάντες οἱ ἐπιθυμοῦντες καὶ ἀγαπῶντες καὶ προσμένοντες αὐτὰ, ἔδιδον τὸν ὁβολὸν των εἰς τὸν ἐπαίτην. Μόνον οἱ ἔχοντες σκληρὰν καὶ ἀπάνθρωπον τὴν καρδίαν, οἱ μηδέποτε ἀγαπήσαντες τι, οὐδὲν τῷ ἔδιδον.

Ὁ ἐπαίτης ἐγνώριζε τὰς οἰκίας αὐτῶν, καὶ οὐδὲ κἄν ἴστατο πρὸ αὐτῶν. Ἐν μέσῳ τοῦ θορύβου τῶν ἀμυξῶν καὶ τῶν κραυγῶν τῶν πωλητῶν τῶν λεωφόρων, ἡ φωνὴ του ἠκούετο βροντώδης, ἡχηρὰ, διαπεραστική. *Πρόνοια! Ἐλπίς!* Τὸν ἤκουον ἐκ τῶν ἀνηλίων ὑπογείων, ἐκ τῶν ὑψηλῶν ἐξωστῶν, καὶ ἡ φωνὴ του προεκάλει εὐθύμους διαχύσεις.

Ὁ ἀσθενής, ὅστις κατὰκειται ἐν τῇ κλίνῃ του, παρατηρῶν τὰς ἱπταμένας μυίας καὶ μετρῶν τὰς δοκοὺς τῆς ὀροφῆς, ἀκούει εὐχαρίστως τὰς λέξεις ἐκεῖνας ἐκ τῆς ὁδοῦ, αἵτινες ὥσπερ ὑπόσχονται αὐτῷ τὴν προσεχῆ ἀνάρρωσιν «*Πρόνοια! Ἐλπίς!*» Ὁ ἐργάτης, ὅστις κατὰ τὰς ἀφορήτους ἡμέρας τοῦ θέρους, πλέει ἐν τῷ ἰδρῶτι κοπιώδους καὶ ἀγνώμονος ἔργου, ἐν τῷ ἀκούσματι τῆς φωνῆς ταύτης, ἀναλαμβάνει ἐλπίδα τινὰ ὅτι ἡ ἐργασία του, τίς οἶδε! Ὁ ἀνακουφισθῆ ποτε· ὁ ἐργοστασιάρχης ὀλιγώτερον ἀπαιτητικὸς, ὅτι τοῦ ἄρτου θὰ καταπέσῃ ἡ τιμὴ. «*Πρόνοια! Ἐλπίς!*» Ἡ πτωχὴ μήτηρ, ἥτις ῥάπτει παρὰ τὸ φῶς τῆς λυχνίας ἀναλογιζομένη τὸν ἀπόντα υἱὸν της, φοβουμένη δι' αὐτὸν τὸν ἀνεμὸν καὶ τὴν βροχὴν,

ὑπομειδῶ εἰς τὴν φωνὴν ἐκείνην, ἥτις μυστικῶς τῇ ψιθυρίζει νὰ ἐλπίσῃ :
Πρόνοια! Ἐλπίς!

Ἄλλ' ὁ παράδοξος ἐπαίτης, ὅστις οὐδέποτε ὠμίλει περὶ ἐλεημοσύνης, συναναστρέφετο εὐχαρίστως τὰ παιδία τῆς Νεαπόλεως, ὧν ἐγνώριζε τὰ ὀνόματα, τοὺς πόθους, τὰ μυστικά. Ἐν τῇ συνοικίᾳ τῆς ἁγίας Λουκίας, ἐν τῇ ὁποίᾳ τὰ παιδία εἶνε ἰσχνὰ, μελαγχροινὰ καὶ νευρώδη ὡς οἱ ἰχθύες τῆς θαλάσσης ἐκείνης, ἴστατο θεωρῶν αὐτὰ βυθιζόμενα εἰς τὰ γλαυκὰ ὕδατα καὶ ἐνθαρρύνων διὰ τῆς φωνῆς καὶ τοῦ μειδιάματος. Τὰ δὲ παιδία συνεγέλων μετ' αὐτοῦ καὶ ἀνερριχῶντο ἐπὶ τῶν μακρῶν αὐτοῦ σκελῶν, κλοκάγαθον δὲ μειδίαμα ἐξηφάνιζε τὰς ρυτίδας τοῦ προσώπου ἐκείνου.

Εἰς τὰς ἀριστοκρατικὰς τῆς Chiaja, τῆς Riviera καὶ τοῦ Toledo ὁδοὺς, ἐθεώρει ἐταστικῶς τὰ περικοσμούμενα διὰ τριχάπτων καὶ μετάξης παιδία, ὁδηγούμενα ἐφ' ἀμάξης ὑπὸ ξένων τροφῶν· τὰ δὲ παιδία ἐκεῖνα οὐδ' ἐφοβοῦντο, οὐδ' ἀπεστρέφοντο τὸν ἐπαίτην, ἐνίοτε μάλιστα τῷ προσέφερον σακχαρικὰ, τὰ ὁποῖα ὁ ἐπαίτης ἐφύλαττε διὰ τὰ πτωχὰ τοῦ Mercato καὶ τοῦ Pendino παιδία, τὰ ὠχρίωνται ἐκ τοῦ μεμολυσμένου ἀέρος ἐν ᾧ ζῶσι, καὶ ἐκ τῆς ἀνεπκροῦς τροφῆς δι' ἧς τρέφονται. Τὰ παιδία τῶν περὶ τῶν λόφων τῆς Mergellina καὶ τοῦ Posilipo, ἀνθηρὰ τὴν ὄψιν καὶ με κίτρινωπὴν ἐκ τοῦ ἡλίου τὴν κόμην, συνεκάλει παρ' αὐτῷ, τὰ ἐφίλει μετὰ στοργῆς καὶ ἀνεχώρει. Τὴν νύκτα ἴστατο παρὰ τῶν ἐκκλησιῶν, ὑπὸ τὰς θύρας τῶν ὁποίων τόσα ἄστεγα καὶ ὀρφανὰ πλάσματα, ὡς κύνες, ἀνεπαύοντο, καὶ τὰ ἐσκίαζε διὰ τῶν πτυχῶν τοῦ μακροῦ τοῦ ἐπενδύτου, παρὰ τῶν μακρῶν ὥρας καὶ ἐκτιθέμενος εἰς τὸ ψῦχος καὶ τὴν βροχὴν.

Νύκτα τινὰ ὁ παράδοξος ἐπαίτης ἀπώλετο καὶ οὐδεὶς πλέον ἤκουσε τὴν συνηθὴ φωνὴν του : *Πρόνοια! Ἐλπίς!* Κηπουρός τις τοῦ Capodimonte διηγεῖτο ὅτι τὸν εἶδε καθήμενον ἐπὶ τοῦ βράχου, ἐξαποστέλλοντα φλογερὰ φιλήματα εἰς τὸ κενόν, εἶτα ἀπομακρυνόμενον καὶ ἔτι στρέφοντα ἵνα φιλήσῃ τὴν κοιμωμένην πόλιν.

Οἱ γνωρίζοντες αὐτὸν, εἰλικρινῶς ἐλυπήθησαν, διότι δὲν τὸν ἔβλεπον πλέον οὐδ' ἤκουον τὴν εὐέλπιδά φωνὴν του· τὰ δὲ παιδία τὸν ἐνεθυμοῦντο ἐπὶ ὀλίγας ἡμέρας, καὶ ἔπειτα — εὐτυχὴ παιδία! — τὸν ἐλησμόνησαν.

Διεδόθη ὅτι ἦτο σπουδαῖος ἰατρός μεμακρυσμένης τινοῦ χώρας, τῆς Σουηδίας, τῆς Νορβηγίας, τῆς Δανίας, ὅτι ἡ θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τὸν εἶχεν ἀγαπήσει, καὶ νυμφευθεῖσα αὐτὸν κρυφίως, εἶχε προσφέρει αὐτῷ ὠραιότατον υἱόν· ὅτι ὁ βασιλεὺς, μαθὼν τὰ πάντα, ὠργίσθη μεγάλως, ἐξώρισε τὸν ἰατρὸν, ἐφυλάκισε τὴν θυγατέρα του, καὶ ἀπεδίωξε τὸ τέκνον· ὅτι, τελευτήσαντος τοῦ γέροντος βασιλέως, ὁ παράδοξος ἐπαίτης εἶχεν ἀνακληθῆ παρὰ τοῦ νέου βασιλέως, τοῦ γυναικαδέλφου του, διὰ νὰ λάβῃ τὴν ἀνήκουσαν αὐτῷ θέσιν ἐν τῇ αὐλῇ παρὰ τῇ συζύγῳ καὶ τῷ υἱῷ του.

Πάντα ταῦτα ἐλέχθησαν. Ἀλλὰ καὶ σήμερον ἐν Νεαπόλει, παρὰ ταῖς γυναῖξί καὶ τοῖς τέκνοις τοῦ λαοῦ, παρέμεινεν ἐκ παραδόσεως ἡ μορφή τοῦ παραδόξου ἐπαίτου «Πρόνοια! Ἐλπίς!», ἡ δὲ εἶδῃσις ὅτι ἐπανερχεται ἰσχύει καὶ σήμερον ἔτι νὰ ἐφησυχάσῃ τὰ φωνασκοῦντα τρελὰ παιδία, ν' ἀποξηράνῃ τὰ δάκρυά των, καὶ νὰ τὰ ἀποκοιμίσῃ ὅταν ἔχουν τὸ κακὸν σύστημα νὰ ἀποσύρωνται πολὺ ἄργά, ἀγνοοῦντα ὅτι ὁ ὕπνος . . . Ἀλλὰ τὰ παιδία ἀπεκοιμήθησαν.

M E A E T H

Ἐκείνη — δὲν ἦτο ἐντελῶς ξανθὴ ἀλλὰ μᾶλλον καστανόχρους ὡς παιδίον. Αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς της ἦσαν λεπτόταται, μακρὰ, ἠνωμένοι ἐν ἐνὶ μόνῳ πλοκάμῳ ὀπισθεν αὐτῆς. Εἶχεν ὀφθαλμοὺς κυανοῦς, τὸ δὲ κυανοῦν χρῶμά των παρουσίαζε γαλακτώδεις τινὰς ἀποχρώσεις. Ἐπιδερμίδα γυναικὸς ξανθῆς τόσον λεπτὴν, ὥστε κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ σφρίγγους καὶ τῆς εὐθυμίας ἦτο ἐρυθρόχρους, τοῦναντίον δ' ὕπαυχρος ὅτε ἠτθένοι καὶ ἔπληττε. Δὲν ἦτο ὑψηλὴ· εἶχε στῆθος ὠραῖον, προκαλοῦν, ἀνεπτυγμένον· λεπτὴν τὴν ὀσφύν· ἔκφρασιν προσώπου ρεμβώδη, ὀφθαλμοὺς ἀεικινήτους καὶ παιγνιώδεις, βεδισμένον τὸ μειδίμακ. Ἦτο εἴκοσι πέντε, εἴκοσι ὀκτῶ ἔσως ἑτῶν. Ἐφερεν ἐσθῆτα πάντοτε μελανὴν βελουδίνην ἐκ μετάξης ἢ ἐκ μαλλίου. Ἠγάπα πολὺ τὰ ψέλλια, περιδέραια καὶ κτένας ἐκ μέλανος χελωνίου, κοσμήματα τὰ ὅποια ἀπέδιδον ζωηρὰς ἀκτινοβολίας. Ὀνομάζετο Φλαβία, ὄνομα πολὺ ζωηρὸν δι' ὕπαυχρον ξανθὴν, ὡς αὐτήν. Ἀλλὰ μεθ' ὅλα ταῦτα, ἦτο πρότυπον καλλονῆς. Ὅταν διήρχετο τὰς ὁδοὺς, τὴν ἔλεγον κόμησσαν Φλαβίαν, διότι ἀναπαρίστα ἀριστοκρατικοῦ κάλλους εἰκόνα. Εἶχε χαρακτῆρα νευρικὸν καὶ εὐερέθιστον· ἡ ὀργὴ ἐρύθραινε ἐνίοτε τὸ πρόσωπόν της. Ἐθλίβε τὴν χεῖρα τῶν οἰκείων της σπασμωδικώτατα. Ὁ εὐαίσθητος οὗτος χαρακτῆρ ἦτο κληρονομικὴ ἀσθένεια, καὶ παράδοσις οἰκογενειακὴ· ἡ μάμμη της εἶχεν ἀποθάνει ἐκ καρδιαλγίας, ὁ θεῖος εἶχεν αὐτοκτονήσῃ ἐξ ἐρωτικῶν περιπετειῶν, ὁ ἀδελφός της ἐταξείδευσε τὴν Ἰαπωνίαν ἐνεκα ἐρωτικῆς ἀποτυχίας. Μόνην ἐπιστήμην, μόνην ἀνάγκην εἶχε τὸν ἔρωτα· ἠγάπα πλέον τῶν ἄλλων γυναικῶν ἔσως, ἀληθέστερον ἀναμφιβόλως. Δεκαοκταέτις μόλις ἠγάπησε, χωρὶς ν' ἀνταγαπθῇ, τὸν ἐξ ἀδελφόν της Ἀλβέρτον, δι' ἔρωτος μυστικοῦ, βυθίου, καταβιβρώσκοντος καὶ ὑποσκάπτοντος αὐτήν. Ἐν ἡλικίᾳ εἴκοσιν ἑτῶν καὶ ἐνὸς, ἠγαπήθη παρὰ τοῦ Γουλιέλμου, τὸν ὅποιον ἠγάπησε δι' ἔρωτος ἐνθουσιώδους, βιαίου καὶ καταλήξαντος εἰς γάμον, ὅστις μετὰ δύο ἔτη διελύθη.

Βεβαίως ὁ ἀνὴρ ἐπρόδωκεν. Ἡ Φλαβία κατέπεσεν ἐκ τοῦ ὕψους τοῦ ἔρωτος εἰς τελείαν ἀπογοήτευσιν. Ἐξηκολούθησεν ὅμως ἀγκυπῶσα τὸν σύζυγόν της μετ' ἐνθουσιασμοῦ, προσπαθοῦσα νὰ τὸν ἐπαναφέρῃ εἰς τὸ πα-

ρελθὸν ἀλλὰ ἐταπεινώθη παρὰ πολὺ καὶ ἀπέτυχεν. Ἐτράπη τότε εἰς τὸν μυστικισμόν, διὰ τὸ κατὰ πνίξῃ ἐν αὐτῷ τὸ ὑπερεκχειλίζον πῦρ τῆς καρδίας της, ἀλλ' ὁ μυστικισμὸς δὲν ἤρκει νὰ τῇ δώσῃ τὴν ἔκστασιν. Τότε ἀποθαρρουνθεῖσα, ἀλλὰ πλήρης φλογὸς, νεότητος καὶ καλλονῆς, ἠγάπησεν ἐπίσης βιαίως τὸν Παῦλον. Ὁ Παῦλος ἠγάπησεν ἀρκετὰ, ἀλλ' ἔχι κατὰ τὸ αὐτὸ μέτρον, καὶ ὁ κόσμος τὸν ἐχαρκατήριζεν ὡς ψυχὴν ψυχρὰν καὶ ἀνίκανον νὰ ἐννοήσῃ τὸν ἔρωτα τῆς Φλαβίας. Ἡ Φλαβία ἐγένετο ὁσημέρκι πρότυπον ἐρώσεως γυναικός· μετὰ δύο δ' ἔτη θερμῆς συγκοινωνίας διεκόπη ὁ δεσμός, ὁ συνδέων αὐτὴν μετὰ τοῦ Παύλου, ὁ κόσμος ἐλυπήθη αὐτὴν ὡς βλάβη καὶ ἐξεθείκσεν αὐτὴν ὡς τὴν ἐντελεστέραν καὶ μᾶλλον ἐρώσαν ψυχὴν.

Ἐκεῖνος εἶχεν ἐντελῶς μελαγχροινὸν χρῶμα· κόμην μαῦρην κυματοειδῆ καὶ βραχεῖαν, ἀφελῶς πρὸς τὰ ἔπισθεν διευθυνομένην, παρειὰν ὑπωχρον· ὀφθαλμοὺς μέλανας καὶ σπινθηροβόλους· βλέμμα εὐθυτενές, ὀξύ, ταχύτατον. Στόμα καλλιτεχνικόν, χεῖλη ἐρυθρότατα, λεπτά, χεῖλη γυναικός ὠραϊζόμενα ὑπὸ κομποῦ καμπύλου μέλανος μύστικος. Ἦτο ὑψηλὸς καὶ ἰσχνός, πολὺ ἰσχνός, ὡς ἵππος εὐγεγῆς. Εἶχε τι τὸ Ἀραβικὸν εἰς τὴν λεπτότητα τῶν γομφίων τοῦ προσώπου του, εἰς τὸν λαμινὸν ὅστις προσωμοιάζε πρὸς ἀγάλματος. Ἦτο τριάκοντα καὶ τεσσάρων ἔτων. Ἐμειδίει σπανίως, ἐγέλα ἐξαίφνης καὶ διακεκομμένως. Ἐνεδύετο ἰδιορρύθμως ἑνα ἀποκούφῃ τὴν ἰσχνότητά του. Σπανίως ἔφερε χοροῦ ἔνδυμα, οὐδέποτε ἄνθη, οὐδέποτε ἀδάμαντας. Μόνον εἰς τὸν λιχνὸν τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς ἀπλοῦν ἄρραβῶνα ἐκ χρυσοῦ. Ἀλλὰ δὲν εἶχε σύζυγον, καὶ δὲν θὰ ἐλάμβανε ποτὲ, ἔλεγεν ὁ κόσμος. Τὸν ἠρώτων διατί, ἀλλ' αὐτὸς δὲν ἀπεκρίνετο καὶ ἐπώπα μετὰ τινος ὑπερηφανείας. Ἐκαστος τότε ἠρμήνευε τὴν σιωπὴν του, ἀλλ' οἱ πλεῖστοι ἔλεγον ὅτι οὐδέποτε ἤθελεν εὔρει γυναικὰ ἀξίαν αὐτοῦ. Διότι ὁ Ἄγγελος, ὄνομα ἀρκετὰ γελοῖον δι' ἄνδρα, εἶχε καρδίαν ἐπιρρεπῆ εἰς ἰσχυρὰ πάθη. Ὡς οἱ ἀριστοκράται νέοι, ἦτο συμπαθὴς, κομψότατος, πλουσιώτατος. Ἴππευε θαυμασίως, ὠδήγει ἐπιτηδείως τὴν ἄμαξαν, ἐπαιζε ψυχρότατα καὶ μετ' ἀπαθείας, ὡς ἐκατομμυριοῦχος. Ἀλλὰ, ἐν μέσῳ τῶν ἐφημέρων ἐρώτων, τῶν μακρυνθεισῶν καρδιῶν, ἔλεγον, μόνη ἡ καρδία του ἦτο ἱκανὴ νὰ αἰσθανθῇ αἰσθημα ἰσχυρὸν καὶ μέγα, αἰσθημα ἀξίον νὰ ὀνομασθῇ πάθος. Ὅτε ἐλάλουν παρ' ἔρωτος, ὑπεμειδίει πάντοτε, τὸ δὲ μειδίσμα τοῦτο ἐξέφραζεν αἰσθημα οἴκτου. Οὐδέποτε ὠμίλει περὶ ἔρωτος, ἀλλ' οἱ φίλοι τὸν συνεβουλεύοντο, λέγοντες· «Ὑμεῖς ἠγαπήσατε τόσον ... ὑμεῖς γνωρίζετε καλὰ τὴν ἀνθρωπίνην καρδίαν». Καὶ πράγματι ὁ Ἄγγελος εἶχεν ἀγαπήσει πολὺ, πρὸ πάντων μετὰ τὰς εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν ἀποδημίας του, ὅθεν ἐπανήρχετο μελαγχολικός, μυστηριώδης, τεθλιμμένος. ἠγάπησε Πολωνίδα ἐν Παρισίοις, Ἰταλίδα ἐν Λονδίῳ, Ἑλληνίδα ἐν Βιέννῃ. Ἐρωτες μανιώδες, τραγοὶ, αἰωνίως προσιωνίζοντες τραγικὸν τέλος. Ἐν

Νεαπόλει ἐμάνθανον αὐτοὺς παρηλλαχμένως καὶ ἀσυνακτῆτως. ὁ Ἄγγελος εἶπε ἡφίστειον, ἔλεγον, κινεῖντες τὴν κεφαλὴν. Ὅταν ἐπέστρεφε, τὸν ἡρώτων πῶς εἶχε διασωθῇ ἀπὸ τοῦ ναυάγιον. Ἀλλ' αὐτὸς ἐσιώπα· τὸ δὲ μυστηριώδες, ἐμεγάλυνε τοὺς μυστηριώδεις ἔρωτάς του. Ὅταν ἔβλεπον αὐτὸν σκυθρωπὸν καὶ ἀφρημένον, ἀποφεύγοντα χοροὺς καὶ θέατρα, ἱππεύοντα μηχανωδῶς, ἀκυρίαι καὶ κύριοι ἐψιθύριζον· ὁ Ἄγγελος ἐρωτεύθη· κακὰ ἐξεμπερδεύματα. Ἀλλὰ εἰς τὴν Νεάπολιν ὁ Ἄγγελος δὲν ἐρωτεύετο· περιεφρόνει τὰς Νεαπολίτιδας ὡς ἀνικάνους ν' ἀγαπῶσι βαθέως.

Οἱ δύο ἐγνωρίζοντο ἀπλῶς ἐκ φήμης. Ἡ Φλαβία εἶχε μάθει τοὺς ἐν τῇ ξένῃ παραφόρους τοῦ Ἀγγέλου ἔρωτας. Καὶ ὁ Ἄγγελος εἶχεν ἀκούσει τὰς ἐρωτικὰς τῆς Φλαβίας περιπετείας. Ἐφόσον δ' ἡ περὶ ἀμφοτέρων φήμη ἐπετείνετο, ἑκάτερος ἐφλέγετο ὑπὸ τοῦ πόθου νὰ γνωρίσῃ τὸν ἄλλον ἐκ τοῦ σύνεγγου. Ἐν ἐσπερίδι τινι τυχαίως ὅλως παρουσίᾳς τις τὸν Ἄγγελον εἰς τὴν Φλαβίαν. Ἀντήλλαξαν μακρὸν βλέμμα ὡς ἀντίπαλοι ἀντιμετροῦντες τὰς ἰδίας δυνάμεις. Συνεπλάκησαν εὐθὺς καὶ ἐπαφῆθησαν εἰς λυσσώδη στροφήσαν, κατόπιν ἐχωρίσθησαν σιωπηλῶς. Ἀλλ' ὁ κόσμος εἶχεν ἤδη ψιθυρίσει· «ἰδοὺ ὠραῖον ζεῦγος». Ὁ Ἄγγελος καὶ ἡ Φλαβία ἐπλάσθησαν διὰ νὰ ἐννοῶνται. Συχνάκις συνηντῶντο διότι ἤθελεν νὰ γνωρισθῶσι κάλλιον, ἐξοικειούμενοι ἐπὶ μᾶλλον ὡς ἐκ τῆς ταυτότητος τῶν ἐκυτῶν χαρακτήρων. Ἡ Φλαβία ἐξηρεῖνα τὴν καρδίαν τοῦ Ἀγγέλου, καὶ ἤκουε συμπάθως τὴν ἱστορίαν τῶν ἐν τῇ ξένῃ ἐρώτων του. Δὲν ὠμίλουν ἢ περὶ ἔρωτος, μάλιστα δ' ἡ φωνὴ των ἀνελάμβανεν ἡδυπαθεῖς τόνους ὅτε ἐλάλουν περὶ πάθους. Ὡμοιάζον δύο ἀνδρείους πολεμιστὰς οἵτινες, ἐπικνεθύντες ἐκ τῆς μάχης πλήρεις πληγῶν, διηγοῦνται ἀλλήλοις τὰ ἐνδοξα κατορθώματά των. Ἐπανήρχοντο καὶ αὐτοὶ ἐκ τῆς μάχης. Ὅσάκις ἡ Φλαβία, διηγουμένη ἐπεισόδιόν τι τοῦ ἰδιαιτέρου τούτου βίου της, περιέγρχε τὴν ἀπελπισίαν τὴν κυριεύουσαν τὸν πλυνθέντα ἐραστήν, — ἐννοῶ, ἔλεγεν ὁ Ἄγγελος.

Ὅτε ὁ Ἄγγελος ἐνεπιστεύετο εἰς τὴν Φλαβίαν ὅτι πολλάκις κατὰ τοὺς ἔρωτάς του ἡ ιδέα τοῦ θανάτου εἶχε ταραξεί τὸν ἐγκέφαλόν του. — Ἐννοῶ, προσέθετεν ἡ Φλαβία.

Ὅμιλοῦσα περὶ τοῦ Ἀλβέρτου, τοῦ Γουλιέλμου, τοῦ Παύλου, ἔλεγε μετὰ σιωπηλῆς περιφρονήσεως — Αὐτὸς δὲν ἐνόει!

Ὅμιλῶν περὶ τῆς Ἑστέλλης, τῆς Μαρίας, τῆς Κορίννης, ὁ Ἄγγελος ἔλεγε περιφρονητικῶς. — Αὐτὸς δὲν ἐνόει!

Ὅμιλοῦντες περὶ ἑαυτῶν, ἔλεγον ἀμρότεροι — Ἡμεῖς ἐννοοῦμεν.

Ὁ κόσμος ἐπερίμενε. Ἡ συνάντησις τῶν ἐκτάκτων τούτων προτύπων, τοῦ ἐρῶντος ἀνδρὸς καὶ τῆς ἐρώσης γυναικὸς, ἐπεσπᾶτο τὸ γενικὸν ἐνδιαφέρον. Πᾶς τις ἐφαντάζετο παραδοξότατα πράγματα, φοβεροὺς διαλό-

γους, βλέμματα καὶ χειραψίας ολογεράς, ψυχὴν ἀπονενοημένην. Πάντες ἐλάλουν περὶ αὐτῶν.

Αἱ φίλαι ἔλεγον πρὸς τὴν Φλαβίαν «εἰσὶν εὐτυχής· εὗρες τὸν ἀνθρώπον σου». Οἱ φίλοι ἔλεγον εἰς τὸν Ἀγγελον «Τίς εὐτυχέστερος σοῦ; Σὲ ἠγάπησεν ἡ γυνὴ ἡ μόνη ἀξία σοῦ». Ἐν γένει δ' ἔλεγον «Ὁ εἰς ἐπλάτθη διὰ τὸν ἄλλον».

Οὕτως ἡ Φλαβία καὶ ὁ Ἀγγελος, συναντηθέντες, ἀποθκυμάζοντες, ἐννοοῦντες ἀλλήλους, ἀξιοὶ τῶν αἰσθημάτων ἑκατέρου, χειραγωγούμενοι ὑπὸ τοῦ παρελθόντος αὐτῶν, τῶν κλίσεών των, ὀνειροπολοῦντες τὸν ὕψιστον τῶν ἐρώτων, ἐν τῇ συναισθήσει ὅτι ἦσαν οἱ μᾶλλον ἱκανοὶ νὰ τὸν πραγματοποιήσωσιν, ἐπίστευσαν ὅτι ἠρῶντο. Ὁ κόσμος μετ' ἀπλήστου περιεργείας καὶ ἀνυπομόνου ἐνδιεφέροντος, ἔλεγον «θα ἰδῇτε τί θα συμβῇ».

Καὶ τοὺς ἐφθόνει διότι ἐγνώριζον νὰ ἀγαπῶσιν ἀληθῶς.

Ἀλλὰ ἡ τραγωδία βαίνει πρὸς τὸ τέλος αὐτῆς.

Οὐδεὶς δυστυχέστερος τῶν δύο τούτων. Διότι ὁ ἐγωϊσμός ἐν τῷ ἔρωτι εἶνε ὁ χεῖριστος πάντων· διότι φέν ἠγαπῶντο.

Ἀντώνιος Φραδασίλης.

ΛΕΙΑ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ΤΩΝ ΡΩΜΑΙΚΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

ὑπὸ Ρ. ΙΕΡΙΓΓΟΥ

Τῷ ἀναγνώστῃ.

Ῥοδόλφος ὁ Ἱεριγγος (Rudolph von Ihering), ὁ κορυφαῖος τῶν νομοδιδασκάλων τῆς Γερμανίας καὶ μονοноὺ τῆς οἰκουμένης ἀπάτης, εἶδε τὸ φῶς τοῦ ἡλίου τῇ 22 αὐγούστου τοῦ ἔτους 1818 ἐν Aurich τῆς ἀνατολικῆς Φριςλανδίας, ἐπὶ τῶν ὄχθων τῆς βορείου θαλάσσης, ἐν τῷ ἄλλοτε βασιλείῳ τοῦ Ἀννοβέρου, κατέγεινε δὲ περὶ τὰς νομικὰς ἐπιστήμας διαδοχικῶς ἐν Ἐιδελβέργῃ, Μονάχῳ, Γοττίγγῃ καὶ τέλος ἐν Βερολίνῳ, ἔνθα καὶ ἀκροασάμενος τῶν παραδόσεων τῶν περιφήμων Savigny καὶ Stahl ἐγένετο διδάκτωρ τοῦ δικαίου ἐν ἔτει 1842, τὸ εἰκοστὸν τέταρτον τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ὄγων ἔτος, παρουσιάσας ἐναίσιμον διατριβὴν λατινιστὶ γεγραμμένην καὶ φέρουσαν τίτλον de hereditate possidente. Ἐνικυτὸν μετὰ ταῦτα ἔλαβεν ἐν Βερολίνῳ ὑφηγεσίαν τῆς διδασκαλίας τῆς Ῥωμαϊκῆς νομοθεσίας καὶ, ὅτε τῷ 1844 ἐν Λειψία ἐδημοσίευσεν τὰς πραγματείας περὶ Ῥωμαϊκοῦ δικαίου, προσεκλήθη τακτικὸς καθηγητὴς εἰς Βασιλείαν (1845), μετὰ ἐν ἔτος μετέβη ἐπίσης ὡς καθηγητὴς εἰς Ροστόκην, ἐντεῦθεν εἰς Κίελον (1849), ἀπὸ Κιέλου εἰς Ὀλστέινον καὶ ἀπὸ Ὀλστέινου εἰς Giessen, πόλιν τοῦ δουκάτου τῆς Ἑσσης (1852). Κατ' ἐκεῖνο τοῦ χρόνου προσεκλήθη παρὰ τοῦ πανεπιστη-